

שלימות המצוות והזמן

פ-ג

הנה ידוע מאמרם ז"ל במסכת יומא (כח:): קיים אברהם אבינו כל התורה כולה עד שלא ניתנה. ונראה המכוון בזה שלא רק שקיים את כל התורה כולה בכמותה, דהיינו כל התרי"ג מצוות כולן, אלא קיים את 'כל' התורה כולה הכוונה גם באיכות, שכל מצוה ומצוה קיים אותה בשלימותה, כל כולה.

①
אלו
מיון

וזהו יסוד גדול בעבודת ה', שישתדל האדם לקיים כל מצוה בשלימותה, דהיינו בכל פרטיה ודקדוקיה והלכותיה, ושכל מה שמתעסק מעשיית המצוה יהיה על הצד היותר טוב ולא יפגע ח"ו בכבוד הזולת. ויש ללמוד עד היכן הדברים מגיעים ממה שכתב הרמב"ם ז"ל בפירוט המשניות על מאמר חז"ל (סוף מכות) רבי חנניא בן עקשיא אומר רצה הקב"ה לזכות את ישראל לפיכך הרבה להן תורה ומצוות וכו', וכתב הרמב"ם בזה"ל מעיקרי האמונה בתורה הוא כי כשיקיים אדם מצוה מתרי"ג מצוות כראוי וכהוגן ולא ישתף עמה כוונה מכוונת העולם בשום פנים, אלא שיעשה אותה לשמה מאהבה כמו שבארתי לך, הנה שזכה בה לחיי העולם הבא, ועל זה אמר רבי חנניא כי המצוות בהיותם הרבה אי אפשר שלא יעשה אדם בחייו אחת מהם על מתכונתה ושלימותה, ובעשותו אותה המצוה תחיה נפשו באותו מעשה. עכ"ל.

הרי רואים מדבריו שמטרת ותכלית כל התרי"ג מצוות הוא רק שעל ידי כך נזכה לעשות לכל הפחות אחת מהם בשלימותה, ואם כן יש ללמוד מזה עד כמה צריך להשתדל לעשות מצוה בשלימותה, כי לכך נוצרת. ונראה שנכלל בזה גם כן שלא לפגוע בזולת בשעת עשיית המצוה, כי אז אין המצוה בשלימותה כראוי.

ביאור הבית הלוי במעשי החסד של רבקה

וענין זה של שלימות בעשיית המצוה מצינו גם כן אצל רבקה, כמו שביאר הבית הלוי שהחסד שעשתה רבקה עשתה בשכל ובחכמה ובהתחשבות עם כבוד הזולת על צד היותר טוב. דהנה מסופר בכתוב (בראשית כד, יד) שאליעזר עבד אברהם התפלל ואמר להקב"ה כביכול, והיה הנערה אשר אומר אליה הטי נא כדך ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אותה הוכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני, וכתב ע"ז הבית הלוי דיש לומר שאף שהכל היה בדרך נוחש וסימן, עם כל זה היה גם בדרך חכמה קצת, כי רצה לנסות אותה בכל המדות שלה אם טובות הנה ואם הם בהשכלה. ראשונה אם טובה היא במזגה ליתן לשותות לאיש שאינה מכרת אותו, ובפרט כי לא היה שם צלוחית לשאוב מן הכד רק שתה מהכד עצמו, וכמו שאמר הגמאיני נא מעט מים מכדך, ואם איננה טובת המזג לא תתן. ובפרט מי יודע אם לא ימאס המים ברוק שבפיו ואם יש לו פה נקי מחולאת וכדומה. ואחר כך יראה מה תעשה כמים שנתותרו, אם תשאם הביתה אינה בהשכלה, כי אולי באמת פיו אינו נקי והטיל רוק בהכד, ואם היא משכלת אין לה לישא מותר המים לביתה, ואם תשפוך אותם הרי היא מבזה אותו, כי בזיון גדול הוא לו ששופכת המים יען שתה הוא מהם. וע"כ העצה היעוצה היא שתאמר לו גם גמליך אשקה וידע בזה כי טובת המזג היא וגם בעלת שכל וגם בעלת דרך ארץ שלא לפגוע בכבודו של אדם (וכמדומני שראיתי כתוב זה על ספר, שכחתי שמו, ואפשר כתוב שם בשינוי או בקיצור), עכ"ל.

26

31

36

41

①

1 ומבואר מזה שרביקה הראתה במעשיה לא רק את מדת החסד, אלא את שלימותה במדת החסד, שעשתה הכל באופן הראוי, לעשות חסד גמור ושלא ייפגע ויתכייש ממנה כלל.

ובאמת יש ללמוד עוד על גודל מדתה בשלימות החסד מדברי השל"ה הקדוש על הפסוק (בראשית כד, כ) ותמהר ותער כדה אל השוקת ותרוץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו, דכתב השל"ה (דרך חיים תוכחת מוסר פר' חיי שרה) ראה והתבונן בחכמת המוסר שהיה ברביקה לנהוג כבוד הבריות, כי מתחילה שתה אליעזר ונשארו מים בכדה, ולא ידעה רביקה מה לעשות, אם תתן אלו המים הנותרים לגמלים, אז יהיה נראה כאילו היא משווה הבהמה לאדם להשקותם מכלי אחד, ואם תשפוך המים הנותרים לחוץ הוא גם כן העדר כבוד להיות המים הנותרים משתייתו נידונין כשפוכין, נתחכמה ותרוץ אל השוקת, ומכח הריצה הגדולה עשתה כאלו נפל הכד מאליו מידיה ונשפך, והיתה ממלאה בו מים, ובוזה נשאר אליעזר בכבודו, עכדה"ק.

הנהגת אברהם אבינו

6 עוד מצינו גם לגבי אברהם אבינו עצמו איך שהתנהג בעניני בין אדם לחבירו באופן של שלימות, שכן מצינו שאמר למלך סדום (בראשית יד, כג-כד) אם מחוט ועד שרוך נעל וגו', בלעדי רק אשר אכלו הנערים וחלק האנשים אשר הלכו אתי ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם. וכתב הרלב"ג בתועליות לפרשת לך לך (התועלת התשיעי) התועלת הט' הוא במדות, והוא שהאדם כשיוותר משלו אין ראוי שיעשה זה באופן שיגיע היזק ממנו לזולתו, כמו שיעשו קצת האנשים שיוותרו משלהם להביא זולתם שיוותרו משלהם, וזה דבר בלתי ראוי, הלא תראה שאברהם רצה שיהיו האנשים

ההולכים אתו חולקים בשלל חלק בחלק ולא רצה לוותר משלהם דבר למלך סדום, והוא מבואר שאם לא אמר אברהם זה למלך סדום היו בושים ענר אשכול וממרא לשאול חלקם למלך סדום, אחר שאברהם נתן לו חלקו שהיה העיקר והשורש לעשות זאת המלחמה.

ורואים מזה שלימותו של אברהם במדת החסד, שאף שהתחסד לוותר על ממונו, לא עשה זאת על חשבון אחרים, ולכן אמר בפירוש כי ענר אשכול וממרא הם יקחו חלקם, בידעו שללא אמירתו יהיו בושים לקחת חלקם אחרי שהוא ויתר על חלקו.

זהירות בכבוד הזולת בלימוד תורה

ובענין זה, שיש להקפיד לעשות המצוות בשלימות ולא לפגוע בזולת, כדאי לציין כאן הנהגה של החפץ חיים (הובא בספר מאיר עיני ישראל ח"א עמ' 131, מעדותו של הגאון רבי שמעון פירסט זצ"ל): בעת שהלך החפץ חיים לאולם הכנסיה הגדולה, ראיתי שלקה בידו את ספר תורת כהנים שהוא עצמו הוציאו לאור עם הגהות הגר"א וביאור משלו, וכל זמן השתתפותו בכינוסי הכנסיה הגדולה ראיתי בעיני שכאשר דרש אחד מהנאומים, יהיה מי שיהיה, סגר החפץ חיים את ספרו ולא עיין בו כלל, מפני כבודם של המדברים, למרות שהוא לא שמע מאומה, ובכלל לא ישב בראש אלא על הבמה מן הצד.

וידוין חיי שרה מאה שנה וכו' במדרש הה"ד יודע ה' דרך תמימים ונחלתם לעולם
 תהי' לצי' כונתו וכל הגה פי' רשי' מאה שנה ועשרים שנה וכו' שני חיי שרה
 טולם שנים לטובה וצי' למה לא העיד בשערי גדליקים כי טולם שנים לטובה והנה עוד
 כי רשי' למה נסמכה מיתת שרה לעקידה לפי שפעל בשורת העקידה שזדמתן בנה לשחיטה
 ומעטט שלא נשחט פרחו נשמחה ותמנה ח"ד שרה אמתו שהיתה גדולה בנבואה מאברהם
 פתחה נשמחה ח"ד בבער שבנה נקרב לפי' ה' חלילה מלחשוב זאת ור"ל כי נכטערה וינא
 לבה על שלא ה"י לה חלק בכסיון הזה ולא ידעה מאומה ואלו ידעה גם היא היתה
 מתחמלת להבין לעקידה ועי"ז חרדה וינא לבה שלא ניתן לה חלק בעקידה ואולי יעלה
 על דעת אדם כי חרדה על השמעה לא טובה כי לא הסכימה לכך לכן הוצרך הקרא
 להעיד עליה כי היתה בצדקתה מתחילה ועד סוף והנה כבר חרע גדול לדקתה שהיתה
 גדולה מאברהם בנבואה שאמר לו ה' כל אשר תאמר חל"ד שרה שמע בקולה מית' יש
 לחשוב כי אח"כ חזרה אחורנית כי מצינו שלדיקים הרעו בסוף ימיהם ואל תאמין בעלמך
 ויטעה הטועה שמחסרון אהבת ה' פרחו נשמחה מעטרה על בנה לכן העיד הכתוב
 ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים וכו' חיי' טולם שנים לטובה עומדת בצדקתה מתחילה
 ועד סוף ובהפוך הוא שנכטערה שלא ה"י חלק בעקידה וכתיב:

כ"ת
ס"ב

אזא ל"ע למה באמת העלים ה' ממנה העקידה ולא נסה גם אותה והכ"ל כי באמת
 לא ה"י צריך ה' לנסות אברהם לידע עד כמה אהבתו אליו כי ידע בלתי' וה'
 יודע מתחבות אדם וכבר אמר במדרש שלא רצה רק להראות לבני אדם למה אוהב
 אותו ד' ביותר ומשפיע לו כל טוב בשביל שאוהב אותו וירא מפניו זה ה"י תכלית העקידה
 להודיע לאחרים וכו' כן לא היתה צריכה לנסיון ז' כלל וגם הנסיון של אברהם ה"י גדול
 יותר ע"י שלא ידעה שרה ואולי כשיודע לשרה יחרה לבה וקשות מדבר עמו עבור עשייתו
 זאת וה"י הנסיון גדול אם לא מדע מזה משאי"כ אם מדע ומסכים עמו נקל יותר לאברהם
 לעשות הדבר כמובן וכיון שלא ה"י הטובה לנסות הליך רק להודיע לעולם יראתו
 ואהבתו ה"י טוב להגדיל הנסיון לאברהם למען ישמעו וילמדו וזה טופת המדרש וזהו
 חיי שרה שהקרא מעיד שהיתה עומדת בצדקתה מתחילה ועד סופה ולמה העלים ה'
 ממנה העקידה ולא נסה אותה גם כן כי ואמר יודע ה' דרך גדליקים ה' יודע לרנס

ומדרגת גדקתם ולא צריך לנסותם רק לנסות להראות לאחרים וה"י די באברהם ומעולה
 ביותר שלא מדע היא וכתיב וק"ל:

**קולות הבכוי והמספר
 מועילים לנפש המת**

נפש המת שורה | ואם תאמר ומה הרגש יש למת בכבוד שעושין לו, והרי הוא כאבן
 על גופו, כהרגלה | דומם. זה אינו, שהרי אמרו רז"ל (שבת קנ"ב. ב) כל מה שאומרים לפני
 בחיי חיותו | המת יודע עד שיסתם הגולל, והטעם בזה מפני הרגל דבקות הנפש בגוף
 אינה יכולה להפרד מן הגוף כל כך במהרה, אלא הולכת ובאה מחופפת ומרחפת
 על הגוף במקום שהיתה רגילה לדור, כסבורה היא שיכולה לחזור בו כאשר היתה
 באמנה אתו. ובירושלמי (מו"ק ג. ה) כל תלתא יומין נפשא טייסא על גופא, סברה
 דהיא הדרא ביה, בתר תלתא יומין מכיון דהיא חמיא דכרסו נבקעת והוא מנוול,
 שבקא ליה ואולא לה.

4
מית
המת
1310
המת

הלא תראה כי אפילו איברי האדם כשהורגלו לעשות דבר בהתמדה באיזה
 מעשה שיעשה, הם מתנועעים אפילו שלא בשעת מעשה, כגון ידי הסופר והחייט
 וכיוצא בהם. והאדם בכלל אם הורגל ללכת למקום אחד בהתמדה, הוא הולך שם
 אע"פ שמגמתו ללכת למקום אחר, ואפילו השפתים, וכמו שאמרו (מגילה כו. ב)
 המתפלל מרחיק ארבע אמות ומשתין, מאי טעמא כל ארבע אמות רחישו מרחשין
 שפוחתיה, הא למדת, שההרגל על כל דבר שלטון. אף אתה אל תתמה על הנפש
 אחר פרידתה מן הגוף, שתהיה משתוקקת לחזור לה. וכשרואה שאינה יכולה לחזור
 לה, תהיה תשוקתה לחזור ליסודה בעליונים, ותשובתה הרמתה כי שם ביתה.

ויש באויר דבר דק מאד, פרוס כנגדה ומעכבה. ואל תתמה היאך אפשר שיהיה
 דבר עומד כנגדה, הרי אפילו תקיף עליה מחיצה של ברזל היא עוברת אותה מרוב
 דקותה, והיאך יעמוד לפנייה דבר באויר. אין זו טענה, כי יותר עומד כנגדה דבר
 רוחני, ולא דבר גופני וגשמי. ואותו הדבר דק באויר העומד כנגד הנשמה, הוא נקרע
 על ידי הקולות. וכשישארו קולות וצעקות על המת, אותו המסך הדק נקרע, ועולה
 הנפש דרך הקרע של הקולות. וזאת היא הכוונה בהספד ובקולות שנותנין על המת.

3

50

הקרה בא לפני וגו' במסכת תענית שלשה שאלו
 שלא כהוגן אליעזר עבד אברהם ושאל
 בן קיש ויפתח הגלעדי לבי השיבו כהוגן לאי
 השיבו שלא כהוגן וכל המאמר הזה בא ללמד
 דעת לאדם שכל אדם מחויב לחקור כל דבר
 עפ"י השתדלות אנושי ושיהי' יראת ה' נגד פניו
 לעשות השתדלות עפ"י יראת ה' ולא לסמוך בפשו
 עפ"י הגורלות או עפ"י הנס והנה כוונת הכתוב
 (תהלים) מה מצעדי גבר כווננו ודרכו יחפץ
 הכוונה אף שמה' מצעדי גבר כווננו והכל מאת
 ה' ואין חכמה ואין עצה וגו' מ"מ ודרכו יחפץ
 כי הקב"ה רוצה שהאדם יעשה הכל כפי דרכו
 עפ"י השתדלות האנושי בפעולות הטובים ואז
 יחול עליו שפע אלקות. ובביאר אמרו אל יסמוך
 אדם על הנס שאפילו אם עושין לו נס מנכין לו
 לבזכותיו ולזה הביאו חז"ל אמתן ג' להורות אף
 שלכאורה נראה שאמתן הבי' שאלו כהוגן היינו

שאלו ואליעזר ששאל סמך עצמו שאותו האיש
 שהקב"ה יעשה נס ע"י ראוי הוא לישא בתו וכן
 אליעזר סמך עצמו על צדקת אברהם ויצחק וגם
 הסכימה מדעתו שלו הוא טוב שהאשה שתהיה
 גומלת חסד הוכחת ולזה הביאו חז"ל לימוד ג"ש
 בכולן נאמר והי'. באליעזר נאמר והיה הגערה.
 בשאלו והיה האיש אשר יצא וכו' ביפתח נאמר
 והיה היוצא ולמד זה מזה בג"ש כמ"ש האלשיך
 שבכל מקום שהביא המדרש תיבות השוות ללמד
 בג"ש בא. ואמר דבשם שיפתח שלא כהוגן שאל
 שהרי השיבו שלא כהוגן כך אליעזר ושאלו שלא
 כהוגן שאלו כי אין לסמוך על הנס ולא על
 צדקת אדם כי אפילו האבות אחר שהבטיחם
 הקב"ה נתייראו שלא יגרום החטא ויעקב שהי'
 הבחיר בהאבות והבטיחו הקב"ה ענין בהשתדלות
 אנושי: ושלח דורות וחילק בניו לשני מחנות:

והנה אמת והנה נכון, כי כן אמרו בעלי הקבלה האמיתית, כי הקולות
 והנגינות מפנין ענני שמים ועבי שחקים להעלות התחינות והבקשות שם,
 כי יש באויר דבר מפסיק ומעכב מלעלות צרכי השפלים למרום עליון.
 ועל כן היה דוד מזמר ומנגן בשירותיו ובמהלליו, כדי לפנות דרך לעלות תפילותיו
 ותחנוניותיו לפני בעל הרחמים. וזהו שקרא למאמריו וזמירות, והוא מלשון וכרמך לא
 תזמור (ויקרא כה, ד). ועל כן תמצא בקצת משירותיו צעקה, ואחריה תחנה כגון קולי
 אל ה' אזעק קולי אל ה' אתחנן (תהלים קמב, ב), אהבתי כי ישמע ה' את קולי תחנוני
 (שם קטז, א), והרבה כיוצא בזה, מקדים הצעקה לתחינה ולאמירה. אם כן יש תועלת
 גדולה בצעקה ובקולות על המת. ועל כן אברהם שהכיר את בוראו והשיג בחכמה
 כל סתרי העולם, ידע מה היא תועלת ההספד למת, ובא לעשות נחת רוח לאשת
 נעוריו הצדקת. הה"ד, ויבא אברהם לספוד לשרה ולבכותה. (תורת המנחה)

כד.א. ואברהם זקן בא בימים.

ובמדרש רבא (נט, ו): "אמר רב אחא, יש לך אדם שהוא
 בזקנה ואינו בימים, בימים ואינו בזקנה, אבל כאן זקנה כנגד
 ימים וימים כנגד זקנה". יבואר על-פי מה דאיתא בזוהר על
 הכתוב "ויקרבו ימי ישראל למות", והיינו, כי כשאדם נפטר
 מהעולם אזי באים כל ימיו לחשבון לפני הקב"ה, להראות
 מעלות הצדק שלא עבר יום אחד משנותיו מתורה ומצוות
 ומעשים טובים. מה שאין כן הרשעים, ימיהן מתחבאין ובושין
 להתקרב לפני הקב"ה. זהו שאמרו "יש לך אדם שהוא בזקנה",
 רוצה לומר, זקן אשמאי, ואינו בא בימים, כי כלו חיינו בחטאים
 ופשעים, וימיו מתחבאים מלבא לפני הקב"ה, ויש לך אדם כשר
 וחסיד, ובא בימים שלו לפני הקב"ה להעיד על שלימותו, אבל
 אינו בא בזקנה, כי מת בילדותו. מה שא"כ אברהם, האריך
 ימים ובא בימיו לפני הקב"ה.

(ענף יוסף על מדרש רבה, מ"ר חנוך זונדל מביאליסטוק)

בפרשה זו רואים את מידת החסד שיש לנהוג, שהרי יכלה רבקה לעשות רק
 מה שביקש אליעזר, שתשקהו, אבל היא לא הסתפקה בכך ואמרה גם לגמליך
 אשאב. אע"פ שהיה בכך טרחה מרובה, שהיה לאליעזר מספר לא מבוטל של גמלים
 ששותים הרבה.

ולכן על האדם לפקוח את עיניו כאשר מבקשים ממנו לעשות דבר מסוים, אולי
 יש עוד דבר שטמון בבקשת השואל, אלא שמחבייש. כגון: אם השכן כליל שבת
 מבקש רביעית יין לקידוש, צריך להבין לבד לתת לו לא פחות מג' רבעיות, גם
 לקידוש של שחרית ולהבדלה.

וכפי שמסופר על רבי חיים מבריסק זצ"ל, שפעם ניגש אליו יהודי בערב פסח
 ושאלו האם יכול לצאת ידי חובת ד' כוסות של יין בכוסות של חלב? כששמע הרב
 את השאלה, הוציא סכום מכובד מכיסו ונתן לאותו יהודי, כדי שיהיה לו במה
 לקנות. אך אשתו של הרב שאלה אותו, כבוד הרב, הוא שאל אם אפשר לצאת ידי
 חובה בד' כוסות של חלב, מפני מה הבאת לו סכום כסף מכובד הרבה יותר ממה

שעולה ד' כוסות של יין. אמר לה הרב, מתוך שאלתו הבנתי שגם בשר אין לו לחג,
 דאיך יתכן שיעשה ד' כוסות של חלב, אם יש לו בשר. הרי בכך יכשל בבשר וחלב,
 אלא וודאי שאין לו בשר לחג. לכן נתתי לו סכום הגון שיקנה צורכי החג.

יש החושבים שבשביל לעשות חסד צריך להיות עשיר, בעל יכולת, אך אם
 נתכונן היטב נראה שבמשך היום אנו יכולים לזכות לעשות חסדים אפילו מאות
 פעמים. אלא שרק עלינו להפעיל את המחשבה ואפילו ללא הוצאות כספיות כלל.

8
הנהגות
קניות
ה'

4

האדם נמדד דווקא בדברים הקטנים, כשהוא עושה חסד עם רעייתו ובני ביתו.
יש כאלה שעושים חסד עם כל העולם ואפילו ייתכן שיש להם עמותות חסד וכו',
אך בתוך ביתם אינם עושים חסד. זה מראה שכל מה שעושים זה הכל חיצוני
כשביל שם וכבוד.

מספרים שבראדן היה רוקח רשע וכופר שהתנהג כמו גוי גמור. ופעם עלה
 בלבו של ה"חפץ חיים" לקרבו לשמירת המצוות, מה עשה? נכנס אליו באמצע
 היום ובעוד אנשים ממתינים לקבל תרופותיהם מן הרוקח והרוקח טרוד בעבודתו,
 ניגש אליו ה"חפץ חיים" חיבקו ונשקו בחמימות לב. והתחיל להרעיף עליו דברי
 שבח ותהילה, התחיל לומר כמה אפשר לקנאות בעולם הבא שלך וכמה מאושר
 אתה, הרי בעל זכויות גדול הינך, שהרי אתה מציל מאות אנשים ממוות. שהרי ללא
 תרופותיך וודאי היו מתים אנשים מחוליים. ואתה במו ידך מציל כל כך הרבה
 אנשים ממוות. כמה מצוות גמילות חסדים בנפשות אתה עושה.

הרוקח שהיה רחוק מכל זיק של קדושה, נרגש כולו לנוכח הדברים שחררו אל
 לבו. ושאל וכי מה מעלה היא זו, הרי זו פרנסתי ועבודתי ומקבל אני על כל מרקחת
 כסף מלא?!

נענה ה"חפץ חיים" ואמר, אף על פי כן כסף תקבל וכסף אתה צריך ומוכרח
 לקבל, שכן זוהי פרנסתך ומוכרח אתה להתקיים, אך אילו חצרף בשעת עשייתך גם
 מחשבה שהנך עושה זאת לשם הצלת נפשות, הרי שקיימת מצות הצלת נפשות בכל
פעולה. ואין זו מחנכה למה שאתה נוטל שכר על זה.

כך נסתיימה שיחתם. ה"חפץ חיים" הלך לדרכו והרוקח החל להתעורר מעט
 מתרדמתו. והתחיל לכוין בכל מעשה שהוא עושה, לשם חסד והצלת נפשות. ובכך
 החל יותר לדאוג לאנשים ולקבלם בספר פנים יפות. ולהדריכם יותר באופן השימוש
 בתרופות. עד שהמעשים השפיעו עליו, והתחיל להרהר בנפשו אם כל כך הרבה
 מצוות הוא כבר מקיים, אז יקיים גם את שאר המצוות. ואכן, לאט לאט, חזר אל
 השורשים.

וכפי שהזכרנו חסד זה גם בדברים הקטנים ביותר, כגון: אדם שהלך ברחוב
 ומאוד מיהר ופגשו עובר אורח, ותוך כדי שאלו היכן נמצא מקום פלוני. והלה מרוב
 שמיהר סימן לו בידו את הכיוון, זה כבר נקרא עשיית חסד, רק שעלינו להתבונן
 בכך ולכוין שאנו עושים חסד. ואם אפשר גם במאור פנים, בוודאי שתוכל מעלת
 החסד. וכפי דאיתא בתלמוד (בב"ט, ע"ב), הנותן פרוטה לעני מתברך בשש ברכות
 והמפייסו בדברים, מתברך בי"א ברכות. נמצא שהחסד הנעשה בהארת פנים, גדול
 הרבה יותר מהנעשה בסתם...

ואין הכוונה שאדם יסגור את הגמרא ויפתח מפעל חסד, אלא אדרבה, בתוך
 בית המדרש יעשה חסד. וזהו החסד הגדול ביותר שאדם עושה עם נשמת הזולת,
 אם זה ללמד תורה לרבים. ואם זה לעזור למי שמתקשה בלימודו, וכדומה. יהודי
 שהולך ברחוב ואומר לחבירו: "בוקר טוב" "יום מוצלח" בהארת פנים, זהו גם
 חסד גדול מאוד.

דוד המלך ע"ה אמר (תהלים כג, ו): "אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי ושבת
 בבית ה' לאורך ימים", אף על פי שירדוף אותי טוב וחסד, לעשות טוב וחסד, אני
 מבקש ממך ה' יתברך בכל זאת "ושבתי בבית ה' לאורך ימים", שהחסד לא יוציא
 אותי מבית המדרש. וכיצד זה ייתכן גם לעשות חסד וגם לשבת בבית ה' לאורך
 ימים. אלא, על פי מה שביארנו זה מסתדר, שדוד המלך ביקש לשבת כל ימי חייו
 בבית ה' ושם לעשות חסד על ידי שיענה תשובות לעם, כדיני טומאה וטהרה,
 וכדומה.

10
11
12

לכן אמרו חז"ל (סנהדרין צח, ע"ב): מה יעשה אדם וינצל מחבלו של משיח, יעסוק בתורה ובגמילות חסדים. קודם אמרו יעסוק בתורה שזה העיקר, ואח"כ בגמילות חסדים. ולמעשה כל מי שלומד תורה, הוא עושה חסד עם העולם. שהרי נאמר: "אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי". נמצא כשלומד תורה, עושה חסד עם העולם שלא ייחרב.

וכפי שהזכרנו שעל ידי ההארת פנים לזולת, אדם מקיים חסד גדול מאוד. ולפעמים החסד הזה הוא גם חסד רוחני גדול מאוד, שאותו אדם שהאירו לו פנים

מרגיש שמתייחסים אליו ואז הוא מתקשר לשורשים. וכפי המעשה הנ"ל עם ה"חפץ חיים" שהאיר פנים לאותו רוקח וחזר בתשובה.

ומעשה היה באחד הבוגרים של ישיבת פוניבז', שיום אחד כאשר פתח את תיבת הדואר שלו, מצא הזמנת כבוד לחתונה אשר תערך בחו"ל עם כרטיס טיסה, הדבר היה פלא בעיניו, מאחר שלא הכיר את המזמין. בהזמנה הופיע מספר הטלפון של החתן, התקשר אליו ושאלו לפשר ההזמנה וכרטיס הטיסה ששלח, שמא נשלח אליו בטעות.

ואז פתח החתן בשיחה ואמר לו, לפי מספר שנים בהיותי בחור רך בשנים, הגעתי ללמוד בארץ הקודש בישיבת פוניבז', אך הייתי בודד בארץ ולא רק בארץ אלא הרגשתי שגם בישיבה אני בודד, שאין מי שמתייחס אלי, מאחר ובישיבה היו למעלה מאלף בחורים שיושבים ולומדים. ואני נבלעתי ביניהם. ולא זאת בלבד, אלא שגם השפה שלי הייתה קצת קשה והיה לא קל להקלט בחברה. וכך עברו עלי מספר שבועות, שהרגשתי שאף אחד לא מדבר איתי ולא שם לב אלי. החלטתי לעזוב את הישיבה, ולחזור חזרה לחו"ל, והתחיל להתעסק שם בביזנס... כבר התחלתי לארוז את המזוודות. ולאחר תפילת מנחה, כאשר ירדתי במדרגות של הישיבה, אני מרגיש שמישהו שם את ידו עלי ומסדר לי את צווארון הג'קט שהיה הפוך. ואז הרגשתי משהו מיוחד, הנה למישהו כן אכפת ממני מישהו רוצה שיהיה לי טוב. ומה שאני חושב שאני בודד זה רק דמיונות. וחזרתי בי ממה שחשבתי תחילה לעזוב את הישיבה.

ואכן מאז, מיום ליום התיידדתי עם עוד ועוד מבני עליה. וזכיתי לשקוד על התורה עד חופתי. וכל זאת בזכות אותו אחד שסידר לי את הצווארון. ואתה יודע מי זה היה אותו אחד? זה היית אתה! ולכן אני חייב לך את חיי. וכעת שאני עומד להנשא אשמח מאוד אם תהיה בשמחתי.

צריכים אנו להאיר פנים לכל יהודי, אין אנו יודעים באיזה מצב השני נמצא. ואפילו אם רק אתה הוא זה שאומר לו בכל בוקר, "בוקר טוב" והוא אינו משיב, אינך יודע מה זה עושה אצלו. ולפעמים זה שהוא לא משיב, זה לא מפני שיש לו עליך משהו, אלא שזהו הטבע שלו, הוא אדם קר המזג. אבל בתוך תוכו הוא מאוד נהנה שמישהו מתייחס אליו.

רק לאחר אריכות ימים ושנים נראה כמה פעלנו על ידי החסדים הקטנים שעשינו. כמה יהודים חזרו בתשובה על ידי שלקחו דוגמא ממעשינו, כמה נפשות החיינו... ולכן עלינו להתחזק כמה שיותר בעשיית חסד, מתוך הארת פנים.

בפר' פרשה ס' התיר ומומיהם, ר"ה ור' ירמיה שאל לר"ח בר רבנא לא היו גמלו של א"א דומים לחמורו של ר' פנחס בן יאיר, ופי' הבמבבין תמיהתו דא"א שיהא הססדות בציתו של ר' פנחס בן יאיר גדול יותר מציתו של אברהם אבינו וכאשר חמורו של ר' פנחס בן יאיר אינו צריך להסתמר מן הדברים האסורים לבעליו להאכילו כ"ש גמלו של א"א. וי"ע דלעיל צמ"ר פרשה נ"ט עה"פ ויקח העבד עשרה גמלים מגמלי אדוניו, תנא במדרש דגמלו של א"א ה' ניכרים בכ"מ שהיו יוצאים ומומים, ולמה לא שאל שם ר"ה ור' ירמיה למה

יאלו ומומים, ודוקא הכא כשהתיר ומומיהם הקב"ה

ונראה דבעת שאליעזר הלך לקדש אשה בעד יתחק כנר וכה צו אברהם בארץ ישראל ולא הי' גול אס בהמוחיו ירעו צדקות אחרים, ולכן כשיצא אליעזר מציתו של אברהם וממס שלא ירעו צדקות א"י, דאע"ג דעפ"י דין הי' מותר להס לאכול מ"מ לא רצה לריב עמם וכמו שקנה הקנר בעד שרה אעפ"י שהי' יכול לטלה עפ"י דין וכמש"כ רש"י (גד). וכיון שלא הי' איסור בדבר שפיר היו בהמומו צריכים שימור, אבל כשצא כנר לחו"ל והי'

מותר לבהמומו לרעות צדקות אחרים משום חסדו גול לא היו בהמומו צריכים שימור ומשום ה' תמה ר"ה למה לא התיר ומומיהם כשצאו לחו"ל.

6